

Самойленко О. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТИПОВІ СЛІДЧО-РОЗШУКОВІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ У КІБЕРПРОСТОРІ, ВІДПОВІДНІ ЇМ ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ТА ЗАСОБИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

TYPICAL INVESTIGATIVE-SEARCH SITUATIONS OF THE INITIAL STAGE OF INVESTIGATION OF CRIME COMMITTED IN CYBERSPACE, THE TACTICAL TASKS CORRESPONDING TO THEM AND THE MEANS OF SOLVING THEM

У статті пропонуються типи слідчо-розшукових ситуацій початкового етапу розслідування злочинів, скоєних у кіберпросторі. На основі аналізу змісту таких типових ситуацій виділяються відповідні їм тактичні завдання розслідування та засобів їх розв'язання. Констатується, що розгляд типових слідчо-розшукових ситуацій у системі з тактичними завданнями та засобами їх розв'язання дасть можливість суттєво скорегувати слідчому процес формулювання версій і планування розслідування в конкретному кримінальному провадженні, а також забезпечить пізнання злочинної діяльності в реальному часі, подолання проблеми встановлення кінцевого мотиву скоєння конкретного злочину в кіберпросторі.

Ключові слова: засіб, злочин, кіберпростір, класифікація, слідчо-розшукова ситуація, слідчі (розшукові) дії, тактичні завдання.

В статье предлагаются типы следственно-розыскных ситуаций первоначального этапа расследования преступлений, совершенных в киберпространстве. На основе анализа содержания таких типичных ситуаций выделяются соответствующие им тактические задачи расследования и средства их решения. Констатируется, что рассмотрение типичных следственно-розыскных ситуаций в системе с тактическими задачами и средствами их решения позволит существенно скорректировать следователю процесс формирования версий и планирование расследования в конкретном уголовном производстве, а также обеспечит познание преступной деятельности в реальном времени, решит проблему установления конечного мотива совершения конкретного преступления в киберпространстве.

Ключевые слова: средство, преступление, киберпространство, классификация, следственно-розыскная ситуация, следственные (розыскные) действия, тактические задачи.

The article proposes the types of investigative-search situations of the initial stage of investigation of crimes committed in cyberspace. Based on the analysis of the content of such typical situations, the corresponding tactical tasks of the investigation and the means to solve them are highlighted. It is stated that consideration of typical investigative and investigative situations in a system with tactical tasks and means of their solution will allow the investigator to significantly adjust the process of forming versions and planning an investigation in a particular criminal proceeding, as well as provide real-time cognition of criminal activity, solve the problem of establishing the ultimate motive crimes in cyberspace.

Key words: means, crime, cyberspace, classification, investigative situation, investigators (search) actions, tactical tasks.

Постановка проблеми. Аналіз матеріалів практики та результати анкетування практичних працівників свідчать, що ступінь складності, трудомісткості досудового розслідування злочинів пов'язаний насамперед із кількістю епізодів злочинної діяльності й осіб, які брали в ній участь. За таких обставин слідчий може здійснювати пізнання одного об'єкта (злочину), що наявний у минулому, іншого – у реальному часі (спроби скоєння злочину). Це є характерним щодо злочинів, скоєних у кіберпросторі. Така злочинна діяльність має багатоепізодний характер.

Двовекторність тактичних завдань розслідування дає підстави виокремлювати слідчу та слідчо-розшукову моделі типових ситуацій розслідування. Слідчо-розшукові ситуації розслідування мають певну специфіку щодо обсягу та методів діяльності слідчого, тому постає необхідність їх типізації в межах початкового етапу розслідування злочинів, скоєних у кіберпросторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в обґрунтування позицій щодо змісту слідчих ситуацій, їх класифікації зробили на рівні

теорій Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, С.В. Веліканов, А.Ф. Волобуєв, Т.С. Волчецька, В.К. Гавло, І.Ф. Герасимов, В.Г. Гончаренко, Н.Л. Гранат, Г.Л. Грановський, Г.А. Густов, Л.Я. Драпкін, А.В. Дулов, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та ін. При цьому на прикладному рівні криміналістичних методик розслідування окремих видів злочинів науковий підхід до класифікацій слідчих ситуацій розслідування залишився традиційним, хоча сформувався він ще в 90-х роках ХХ століття.

Озброєння слідчого знаннями про те, які ситуації можуть скластися під час розслідування злочинів окремого виду і як необхідно в них діяти, щоб досягти успіху, є головним завданням методики розслідування злочинів [1, с. 47]. Відставання криміналістичних рекомендацій від потреб слідчої практики неприпустиме.

Метою статті є типізація слідчо-розшукових ситуацій початкового етапу розслідування злочинів, скоєних у кіберпросторі, виділення відповідних ним тактичних завдань розслідування та засобів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. За методологією сучасних когнітивних наук презюмується, що для адекватної взаємодії з реальністю людині важливо здобувати з навколишнього середовища не стільки вичерпно повну інформацію, скільки значущу у відповідному контексті [2, с. 84].

Типова слідчо-розшукова ситуація є спрощеною системою інформації порівняно зі слідчою ситуацією. Якщо остання визначається на підставі як змісту (характеру), так і обсягу (ступеня повноти) первинної інформації, то слідчо-розшукова може визначатися лише через її зміст, який завжди полягає в достовірності відомостей щодо злочинних намірів встановленої або невстановленої під час первинної перевірки особи/групи осіб. Тому її не можна порівнювати з класичною ситуацією «неочевидного злочину», що встановлюється через обсяг фактичної криміналістично значущої інформації [3, с. 49].

У контексті розслідування злочинів, що мають комплексний/системний характер злочинної діяльності, типізація слідчо-розшукових ситуацій дасть можливість уникнути формалізованого підходу до планування як розслідування загалом, так і негласних слідчих (розшукових) дій зокрема. Це підвищить рівень професійної придатності слідчих, сприятиме спеціалізації їх на конкретному виді злочинів, забезпечивши тим самим майбутній штат «детективів».

Особливості криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняють у кіберпросторі, дають підстави вважати такий злочин комплексом/системою поступових злочинних дій, що об'єднані одним мотивом або призводять до настання єдиного злочинного результату. Складність злочинної діяльності в кіберпросторі зумовлює особливу значущість у системі інформації про такий злочин кінцевого мотиву діяльності особи. Окремі криміналісти також акцентували увагу на значенні мотиву в контексті слідчих ситуацій розслідування злочинів, що скоєні в мережі Інтернет, зокрема Д.А. Іллюшин вважав мотив одним з основних критеріїв типізації слідчих ситуацій. За браку інформації про мотив злочину ситуацію кваліфікують як «повну інформаційну невизначеність» [4, с. 107].

У технологіях злочинної діяльності в кіберпросторі конкуренція мотивів злочину є закономірною, що позначається на формуванні та реалізації злочинної мети, наміру скоїти злочин. Останній прямо пов'язаний із типом особи злочинця, що діє у кіберпросторі. Типи злочинців, що діють у кіберпросторі, а також характер інформації, що засвідчує злочинні наміри особи/осіб, зумовлюватимуть специфіку типової слідчо-розшукової ситуації на початковому етапі розслідування.

Узагальнення матеріалів судово-слідчої практики щодо злочинів, скоєних у обстановці кіберпростору, дало можливість виокремити такі типові слідчо-розшукові ситуації, наявні на початковому етапі розслідування вказаної категорії злочинів.

1. *Кримінальне провадження розпочинається у зв'язку з де-юре повідомленням особи про злочинну діяльність невстановлених осіб, що зачіпає інтер-*

еси користувачів кіберпростору в соціальній сфері. Матеріалів первинної перевірки такого повідомлення фактично немає. Заявником найчастіше є фізична особа, яка формально складає повідомлення про організовану злочинну діяльність, її допитує слідчий як свідка, вона повідомляє персональні дані щонайменше однієї особи, що бере в ній участь, посилаючись на встановлення її через відкриті джерела мережі Інтернет.

Показовим у цьому контексті є кримінальне провадження, яке розслідували щодо організованої групи осіб, яка на території м. Одеси організувала «порностудію». Відповідно до матеріалів справи гр. Я., що мешкав у м. Києві, наділений рисами лідера, переслідуючи корисливі цілі, маючи на меті використовувати злочинну діяльність як постійне й основне джерело прибутку та усвідомлюючи, що для виконання функцій із забезпечення діяльності з організації виготовлення з метою збуту і поширення порнографічних предметів у вигляді відеопродукції шляхом її прямої трансляції (демонстрування) за допомогою електронних систем і передання інформації в мережу Інтернет у режимі реального часу на спеціалізованих інтернет-ресурсах створив організовану групу, учасників якої об'єднав планом з розподілом функцій для кожного, а також особисто вповноважив себе брати участь у діяльності організованої групи та керувати нею.

На початковому етапі розслідування слідчий визначив такі основні тактичні завдання: встановлення фактичних місць розташування студій на території м. Одеси та Одеської області; отримання вичерпної інформації про власників цих приміщень і користувачів мережею, провайдерів, операторів зв'язку, що забезпечують надання телекомунікаційних послуг, послуг зв'язку; встановлення організаторів студій та інших осіб, причетних до поширення порнопродукції мережею Інтернет; персоналізація відомостей про користувачів визначених соціальних сторінок і встановлення наявності в них засобів платежів; здійснення документування злочинної діяльності кожного учасника злочинної групи; встановлення та подолання засобів конспірації, які використовують учасники групи; з'ясування наявності грошових коштів на розрахункових рахунках членів групи; виявлення ознак інших злочинів, скоєних у кіберпросторі.

Зазначені завдання розслідування виконують шляхом проведення такого комплексу слідчих (розшукових) дій та інших заходів:

1) допит заявника як свідка про виявлене ним кримінальне правопорушення;

2) здійснення контролю за скоєнням злочину у формі оперативної закупки порнопродукції (тим самим було окремо зафіксовано в реальному часі факт учинення збуту та поширення продукції порнографічного характеру кожною особою, що виконувала в групі роль виконавця);

3) призначення та проведення мистецтвознавчої експертизи матеріалів, що містяться на поданих на дослідження CD-R дисках;

4) доручення підрозділам Департаменту кіберполіції НП України в порядку ст. 40 України з метою встановлення фактичного місця організації порностудії та проведення оперативно-розшукових заходів;

5) проведення обшуків за місцем розташування порностудії та мешкання злочинців;

6) відбирання пояснень осіб, які виконували роль «моделей»;

7) слідчий огляд вилученого майна та його арешт;

8) огляд соціальних сторінок конкретних осіб, виконавців злочину;

9) доручення оперативним підрозділам у порядку ст. 40 КПК України отримати та проаналізувати інформацію від провайдерів, операторів зв'язку і телекомунікацій щодо конкретного абонента й точки доступу;

10) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (електронних інформаційних систем);

11) обшук за місцем мешкання організатора;

12) затримання організатора та його допит як підозрюваного;

13) проведення організаційних заходів з метою встановлення шляхів розподілу між членами групи прибутку від збуту продукції порнографічного характеру (у межах виконання вимог ст. 93 КПК України);

14) тимчасовий доступу до речей і документів для отримання: а) інформації, що зберігається на серверах провайдерів, які забезпечували телекомунікаційний зв'язок за адресами порностудії; б) інформації в операторів зв'язку про телефонні дзвінки за сім-картами співучасників, розташування базових станцій, типи з'єднань, ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання, сеанси зв'язку; в) інформації в банківських установах про конкретних власників карток і рух коштів на рахунках;

15) призначення комплексу експертиз: комп'ютерно-технічної програмних продуктів, судової портретної, мистецтвознавчої.

Усі дії після проведення обшуку зумовлені змістом версій, які висвітлюють: особу організатора; злочинні зв'язки між членами групи, діяльність яких була задокументована шляхом проведення контролю за скоєнням злочину; обрані механізми конспірації злочинної діяльності.

З матеріалів провадження видається, що до моменту персоналізації кожного учасника групи та документування мотиву його діяльності в кіберпросторі не було оголошено підозру жодному учаснику групи. Співорганізаторам і організатору оголошено підозру першими, одночасно обрано запобіжні заходи.

2. *Кримінальне провадження розпочинається у зв'язку з рапортом співробітника оперативного підрозділу про виявлення ним під час виконання доручення в іншому кримінальному провадженні організованої групи, що багаторазово вчиняє заволодіння грошовими коштами користувачів кіберпростору шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.* На момент внесен-

ня інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань наявні відомості про потерпілих, їх допитано, відомий механізм скоєння злочину, однак через методи конспірації майже немає інформації про членів організованої групи, їх кількість, кількість епізодів злочинної діяльності. Слідчий, об'єднуючи кілька кримінальних проваджень в одне, отримує широкий спектр основних завдань розслідування.

На початковому етапі розслідування перед слідчим типово постають такі основні тактичні завдання: встановлення всіх осіб, які входять до злочинної групи; з'ясування фактів скоєння інших злочинів, не пов'язаних із відомим механізмом злочинної діяльності; виявлення суб'єктного складу щодо кожного з епізодів злочинної діяльності; встановлення осіб у складі групи, які не були обізнані щодо скоєння злочину (виконували дії, які не заборонені законодавством України, наприклад, адміністративні або технічні функції, розроблення сайту, надання послуг з його розміщення тощо); виявлення зв'язків між учасниками групи; визначення ролей кожного учасника групи щодо кожного окремого епізоду злочину; подолання методів конспірації злочинної діяльності групи; встановлення механізмів легалізації незаконно отриманих доходів; здійснення документування злочинної діяльності.

Зазначені завдання було реалізовано шляхом проведення такого комплексу слідчих (розшукових) дій та інших заходів:

1) допити потерпілих;

2) слідчий огляд веб-сторінки;

3) тимчасовий доступ до речей і документів для отримання відеозаписів камер спостереження та електронних копій інформації: а) щодо банківських послуг конкретній підприємницькій структурі (від ДФС України); б) щодо аспектів адміністрування шахрайських сайтів інтернет-магазинів (від провайдерів, що забезпечували послугу хостингу); в) щодо власників сім-карток, розташування їх базових станцій, типи їх з'єднань, ідентифікаційні ознаки їх кінцевого обладнання, сеанси зв'язку; записів сеансів зв'язку (від операторів IP-телефонії); г) щодо власників та інших персоналізованих даних стосовно фірм, які використовували в механізмі злочинної діяльності (від державного реєстратора); г) щодо матеріалів про відкриття банківських рахунків і рух коштів на них (конкретні банківські установи);

3) доручення підрозділам Департаменту кіберполіції НП України в порядку ст. 40 КПК України провести слідчий огляд отриманих у межах тимчасового доступу до речей і документів матеріалів з метою конкретизації інформації для встановлення злочинця;

4) слідчий огляд паперових та електронних носіїв інформації;

5) аудіо-, відеоконтроль встановлених осіб;

6) контроль за скоєнням злочину у формі оперативної закупки (зафіксований у реальному часі факт зняття виконавцем злочину грошових коштів через банкомат з рахунку фіктивної фірми або особистого рахунку);

8) призначення комп'ютерно-технічних і почеркованих експертиз;

9) затримання виконавців злочину та відбирання пояснень від них;

10) груповий обшук за адресами орендованих для забезпечення злочинної діяльності квартир і місць мешкання затриманих;

11) оголошення підозри всім затриманим особам (організаторові, виконавцям і спеціалістові).

Деякі науковці акцентують увагу на стійкості груп, що скоюють корисливі злочини з використанням комп'ютера [5, с. 24]. Проте безапеляційне використання цього теоретичного положення в практичній діяльності слідчого може призвести до неповноти розслідування в конкретному кримінальному провадженні. Матеріали слідчо-судової практики засвідчують, що постійними учасниками групи є організатор, співорганізатори та спеціаліст. Останній, що є представником типу злочинець – досвідчений користувач, порівняно з рештою учасників організованої групи має інший психотип, характеризується конкуренцією мотивів, що можна вдало використати для проведення за його участю подальших слідчих (розшукових) дій з метою встановлення об'єктивної картини злочинної діяльності. Тому ключовим моментом для викриття механізму та кількості «злочинних проєктів» є затримання особи, що виконує роль «спеціаліста».

3. *Кримінальне провадження розпочинається у зв'язку з ініціативним рапортом співробітника оперативного підрозділу про злочинну діяльність конкретної особи, що пов'язана зі сферою захисту інформації з обмеженим доступом, яку обробляють в автоматизованих системах.* На момент початку кримінального провадження слідчий володіє інформацією про конкретну особу. Ініціативний рапорт є формальним кроком на шляху фіксації мотиву злочинної діяльності встановленої особи та у разі спроби скоєння нею злочину виявлення інших співучасників. Такі особи традиційно належать до типу злочинців – упевнених користувачів, які зазвичай були колись або на момент учинення пов'язані з організацією, через яку можуть отримувати інформацію з обмеженим доступом, цю інформацію вони використовують з різною метою, що й вимагає проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Такий злочинець майже в половині випадків діє в складі корпоративної організованої групи як виконавець злочину або співвиконавець, тому на подальшому етапі розслідування він типово бере на себе зобов'язання співпрацювати з правоохоронними органами щодо попередження та викриття кримінальних правопорушень, учинених іншими особами, про які йому відомо або стане відомо згодом, пов'язані з несанкціонованим збутом інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в автоматизованих системах, мережах або комп'ютерах, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства, зокрема викритті осіб, які безпосередньо йому збули або сприяли отриманню інформації з обмеженим доступом. Показовим у цьому контексті є кри-

мінальне провадження щодо гр. Н., який 2016 року з корисливих мотивів, реалізуючи свій злочинний умисел, на інтернет-форумі «Darkmoney.cc» розмістив оголошення про продаж інформації з обмеженим доступом, а саме баз даних НП України, ДФС, Головного сервісного центру МВС України, Інтерполу, ДМС України, Державної прикордонної служби України, ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Укрпошти», ТОВ «Нова пошта», а також деталізовані телефонні з'єднання всіх мобільних операторів України [6]. На початковому етапі розслідування визначено такі основні тактичні завдання: встановлення фактичного наміру Н. скоїти злочин певної кваліфікації; виявлення інших осіб, причетних до вчинення несанкціонованого збуту інформації з обмеженим доступом, та інших злочинів, що пов'язані із зазначеним; здійснення документування злочинної діяльності; встановлення та подолання засобів конспірації злочинної діяльності.

Визначені основні тактичні завдання розслідування можна реалізувати шляхом проведення такого комплексу слідчих (розшукових) дій та інших заходів:

1) зняття інформації з електронних інформаційних систем;

2) контроль за скоєнням злочину у формі оперативної закупки інформації з обмеженим доступом;

3) доручення оперативним підрозділам у порядку ст. 40 КПК України отримати та проаналізувати інформацію від операторів зв'язку щодо конкретного абонента й точки доступу, а також офіційну інформацію з ДФС, ДПС, ПАТ КБ «Приватбанк» та інших структур про віднесення визначеної групи інформації до інформації, що підлягає захисту державою (у межах виконання вимог ст. 93 КПК України);

4) тимчасовий доступ до речей і документів, що містять інформацію на серверах операторів зв'язку; інформацію банківських установ про конкретний рахунок, що був використаний для переведення коштів злочинцю під час контролю за скоєнням злочину;

5) обшуки за місцем роботи та мешкання Н.;

6) затримання, повідомлення підозри й допит підозрюваного Н.

Скоєння злочину службовою особою або залучення її до скоєння злочину зумовлює виконання специфічних тактичних завдань під час розслідування такої діяльності, зокрема: виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що засвідчують наявність корупційного складника злочинної діяльності; 2) виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що засвідчують наявність міжрегіональних або транснаціональних злочинних зв'язків. Тому можна вважати перспективним розроблення окремих методик розслідування кіберзлочинів, що пов'язані з отриманням неправомірної вигоди, або службових злочинів, пов'язаних із втручанням у роботу автоматизованих систем. У практичній діяльності правоохоронних органів дедалі частіше виявляють комплекс злочинів, передбачених ч. 2 ст. 362, ч. 3 ст. 362 та ч. 1 ст. 368 КК України або іншими статтями, що присвячені скоєнню злочину службовою особою. Крім того, в аналізованій

слідчо-оперативній ситуації активно використовують під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій несправжні (імітаційні) засоби (у порядку ст. 273 КПК України), наприклад, у кримінальному провадженні з обвинувачення О., секретаря Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська, для викриття злочинної діяльності якого в процесі проведення контролю за скоєнням злочину було використано імітаційні гроші [7].

4. *Кримінальне провадження розпочинається у зв'язку з ініціативним рапортом співробітника оперативного підрозділу про можливу злочинну діяльність конкретної особи, що пов'язана з порушенням встановленого порядку обігу певних речей.* Цю підгрупу злочинів учиняє типово злочинець-користувач, якому конкуренція мотивів властива лише за умови діяльності в складі мережевої злочинної групи. Отже, основними завданнями слідчого на початковому етапі розслідування в цій слідчо-розшуковій ситуації є встановлення кінцевого мотиву злочину, виконавця та виявлення всіх осіб, що беруть участь у злочинній діяльності.

Основні тактичні завдання розслідування виконують шляхом проведення комплексу слідчих (розшукових) дій. Цей комплекс схожий, але не тотожний попередньо охарактеризованій слідчо-розшуковій ситуації. Відмінність полягає в тому, що контроль за скоєнням злочину можна здійснювати в різних формах, зокрема у формі контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, які супроводжуються візуальним спостереженням за особою або місцем.

5. *Кримінальне провадження розпочинається у зв'язку з ініціативним рапортом співробітника оперативного підрозділу Служби безпеки України*

про встановлену особу або групу невстановлених осіб з-поміж радикально налаштованих громадян України, що організувалися для скоєння злочинів з антидержавно-політичних мотивів. Ступінь суспільної небезпеки таких злочинів, обов'язкове застосування злочинцем методів конспірації й типова наявність в окремих осіб з групи практичних навиків скоєння злочинів проти основ національної безпеки України вимагають своєчасного виявлення готування до таких злочинів. Для цієї ситуації не є характерним завдання слідчого щодо встановлення мотивів злочинної діяльності, адже в Україні типово такі злочини скоюють злочинці – користувачі початкового рівня, яким не властива конкуренція мотивів. Основна мета слідчого – реалізація завдань оперативного підрозділу, що полягає в недопущенні настання запланованого злочинного результату, чим, власне, й зумовлене залучення розширеного комплексу негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначене можна вважати специфікою цієї слідчо-розшукової ситуації.

Висновки. Слідчо-розшукові ситуації розслідування злочинів, скоєних у кіберпросторі, мають динамічний характер. На думку криміналістів, він полягає в постійному їх розвитку, переході з одного стану в інший [8, с. 15]. За такої обставини розгляд запропонованих нами типових слідчо-розшукових ситуацій у системі з тактичними завданнями та засобами їх виконання дасть можливість суттєво скорегувати слідчому процес формулювання версій і планування розслідування в конкретному кримінальному провадженні, а також забезпечити пізнання злочинної діяльності в реальному часі, подолати проблеми конкуренції мотивів злочинця, установити кінцевий мотив скоєння конкретного злочину в кіберпросторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волобуєв А.Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2001. 426 с.
2. Лукашевич В.Г., Юнацький О.В. Моделивання у криміналістиці та пізнавальній діяльності слідчого : монографія. Київ : КНТ, 2008. 184 с.
3. Ищенко Е.П. Ситуационный подход к применению научно-технических средств на первоначальном этапе расследования неочевидных преступлений. *Следственная ситуация* : сб. науч. тр. Москва, 1984. 80 с. С. 46–49.
4. Иллюшин Д.А. Особенности расследования преступлений, совершаемых в сфере предоставления услуг Интернет : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Волгоград, 2008. 237 с.
5. Шилан Н.Н., Кривонос Ю.И., Бирюков Г.М. Компьютерные преступления и проблемы защиты информации : учебное пособие. Луганск : РИО ЛИВД, 1999. 64 с.
6. Матеріали кримінального провадження № 2201804000000027 від 4 трав. 2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75817657>.
7. Матеріали кримінального провадження 1-кп/201/169/2016 від 11 серп. 2016 р. Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59701953>.
8. Драпкин Л.Я. Общая характеристика следственных ситуаций. *Следственная ситуация* : сб. науч. тр. Москва : Всесоюз. ин-т по изучению причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1985. 80 с. С. 11–16.